



FERRAN SÀEZ

Un idiota mira el calendari (i altres tragèdies)

La fascinació que exerceixen les xifres rodones en l'imaginari col·lectiu resulta ben enigmàtica. Entre aquesta actitud i la credulitat hi ha un lllindar molt sinuós, que permet explicar episodis que van de la medieval Creuada dels Nens fins al frau més voluminós de la història humana, el muntatge comercial anomenat "Efecte 2000", que aconseguí de recaptar 51 bilions de pessetes entre els usuaris informàtics més incauts d'arreu del món. Per diverses raons, el mil·lenarisme de l'edat mitjana és comprensible i, avaluat des dels paràmetres escatològics de l'època, gairebé justificable; l'actual, en canvi, resulta més difícil d'entendre. Per què a una societat secularitzada com la nostra li ve de gust combregar amb enormes rodes de molí de tant en tant?. Per què, tot i disposar de perspectiva històrica i de coneixements científics suficients, milions de persones de tot el planeta van viure la transició entre el 31 de desembre del 1999 a l'1 de gener del 2000 com una terrible amenaça?. Probablement, perquè ni som en realitat una societat secularitzada, ni hem assumit mai cap perspectiva històrica coherent, ni tenim el costum d'emprar en la nostra vida quotidiana els rudiments científics que ens van ensenyar a l'escola. Som hereus d'un projecte emancipatori escapçat.

L'estipulació de fets catastròfics en funció de certes dates és comú a la majoria de civilitzacions. Curiosament, tot i que el referent acostuma a estar codificat entorn de xifres rodones o amb una determinada càrrega simbòlica, aquestes actituds esclaten en qualsevol moment. La dècada dels 70 va ser el període del segle XX en què la cosmovisió mil·lenarista va gaudir de més ressò en el si de la cultura popular (ovnis, esoterisme, interès per les sectes, orientalisme, etc.). A l'edat mitjana, la primera meitat del segle XIII fou especialment generosa en aquest tipus d'episodis. Tot seguit n'evocarem alguns dels més significatius,

relatats per l'historiador Norman Cohn.

Quan l'any 1202 els creuats s'apoderen de Constantinoble, el comte de Flandes, Balduí IX, és proclamat emperador; al cap d'un any és capturat pels búlgars i executat (abril de 1203). Més endavant, quan Flandes cau sota dominació francesa, Balduí esdevé una figura mítica, de proporcions sobrehumanes. Es crea la llegenda: l'emperador no havia mort, sinó que purgava els seus pecats com ermità. L'any 1224 un rodamón és "identificat" com el Comte de Flandes i, imme-

"No som una societat realment secularitzada ni hem assumit cap perspectiva històrica coherent."

diatament, sense cap mena de comprovació, assumeix poders sobirans absoluts... La filla del veritable comte (mort feia 22 anys) denuncia l'engany però, increïblement, el poble s'alça en armes contra ella i la deposa. El frau no es fa evident fins al cap de quatre anys (l'impostor era en realitat un tal Bertrand de Ray, un pobre serf que havia participat en la Quarta Creuada i que, de ben segur, estava tocat per la bona sort). El cas de Frederic II és encara més extrem: dura fins a finals del segle XVI. Les profecies de Joaquim de Fiore feien referència a un enigmàtic Novus Dux que consumaria la Fi dels Temps. La figura de Frederic II, artífex de la conquesta de Jerusalem l'any 1229, fou transformada per l'imaginari col·lectiu en una mena d'emperador escatològic. Frederic II "resuscita"

en un vell ermità l'any 1284 (però li ja se l'havia "vist" a l'Etna al 1276).

Els fets històrics que analitza Norman Cohn ens poden semblar remots i, sobretot, inversemblants. Tot i així, non uns mesos que vam poder gaudir de alguns espectacles mediàtics que no tenen res que envejar a la mentalitat medieval. Arran l'"Efecte 2000", els més prudenunciaven la possibilitat que grans tants del planeta s'endinsessin en el degut a que els serveis bàsics (electricitat, gas, aigua corrent, etc) s'autoreven informàticament. Els més agoreros no dubtaven a predir literalment la fi del món, emprant suposats arguments "científics": l'"Efecte 2000" provocaria l'extinció de la majoria de centrals nuclears del Tercer Món, etc. Després no va passar res, absolutament res, fins i tot aquells llocs on no s'havia fet cap treball d'ajustament específic. L'aeroport internacional de Banjul (Gàmbia) va funcionar perfectament, tot i que no s'hi gastat un ral a corregir el problema plantejat. Moltes ciutats russes no van moure un dit en relació a aquest problema tampoc no va passar res. Res de res, broma, en qualsevol cas, va pujar a bilions de pessetes. Alguns gurús d'informàtica es deurien sentir tan aladament afortunats com l'escriptor Bertrand de Ray, aquell rodamón que el 776 anys va ser proclamat emperador mig d'aclamacions populars històriques.

Les noves tecnologies han provocat perillós emmirallament en relació al grau de racionalitat dels seus usos que sovint reaccionen als mateixos errors dels delirants que els seus avantpassats medievals. Tot i admetre que la idea de progrés és alguna cosa més que un miratge d'autocomplaença antropològica, cal començar a dubtar, a sospitar. Entre l'edat mitjana i la societat de la informació han passat moltes coses, evidentment. Però un idiota que mira un calendari conegut essent un idiota que mira el calendari